

**COĞRAFIYANIN TƏDRİSİ METODİKASI
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ
METHODOLOGY OF TEACHING GEOGRAPHY**

UOT 372.891

Namiq Tahir oğlu Ağaməmmədov

*İsmayilli rayonu Mücühəftəran kənd E. Həsənov adına tam orta məktəbin direktoru,
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmlər doktoru proqramı üzrə doktorantı
<https://orcid.org/0000-0002-7183-9933>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(6\).192-197](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(6).192-197)*

**ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNDƏ COĞRAFIYANIN
FƏNLƏRARASI İNTEQRATİV TƏDRİSİNİN MƏZMUNU**

Намиг Тахир оглу Агамамедов

*директор средней школы имени Э. Гасанова села Муджухуфтаран
Исмаиллинского района докторант по программе доктора наук
Института Образования Азербайджанской Республики*

**СОДЕРЖАНИЕ МЕЖПРЕДМЕТНОГО ИНТЕГРАТИВНОГО ПРЕПОДАВАНИЯ
ГЕОГРАФИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ**

Namiq Tahir Agamammadov

*director of the secondary school named after
E. Hasanov in the village of Mujuhaftaran of the Ismayilli region
doctorial student in the program of doctor of philosophy
of the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan*

**THE CONTENT OF THE INTERDISCIPLINARY INTEGRATIVE TEACHING
OF GEOGRAPHY IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS**

Xülasə. Coğrafiya fənn kurikulumu müasir dövrdə ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan fənlər içərisində inteqrasiyaya meylli olması ilə seçilir. İnteqrasiya coğrafiyanın pedaqoji və metodiki imkanlarını genişləndirir, ona yeni məzmun əlavə edir. Mövzuların tədrisində yeni inteqrativ elementlərin daxil edilməsində əsas məqsəd onların bütöv formada dərk edilməsini asanlaşdırmaqdır. Elmi araşdırmada coğrafiyanı fizika, kimya, biologiya, riyaziyyat və tarix fənləri ilə assosiasiyası təhlil olunur, onların inteqrativlik imkanları aşkara çıxarılır, fərqli pedaqoji yanaşmalar önə çıxarılır.

Açar sözlər: *coğrafiya, inteqrasiya, məzmun, ümumtəhsil məktəbləri, elmi-texniki tərəqqi.*

Аннотация: Предметный курикулум по географии в современный период выделяется среди преподаваемых в общеобразовательных школах предметов тенденцией к интеграции. Интеграция расширяет педагогические и методические возможности географии, добавляет в нее новое содержание. Основная цель введения новых интегративных элементов в преподавание предметов – облегчить их понимание в целом. В научных исследованиях анализируется связь географии с такими предметами как физика, химия, биология, математика и история, раскрываются их интегративные возможности, выделяются различные педагогические подходы.

Ключевые слова: *география, интеграция, содержание, общеобразовательные школы, научно-технический прогресс*

Abstract. The geography subject curriculum is characterized by its tendency to be integrated among the subjects taught in general education schools in the modern era. Integration expands the pedagogical and methodical possibilities of geography, adds new content to it. The main goal of introducing new integrative

elements in the teaching of subjects is to facilitate their understanding as a whole. In the scientific research, the association of geography with physics, chemistry, biology, mathematics and history is analyzed, their integrative possibilities are revealed, and different pedagogical approaches are highlighted.

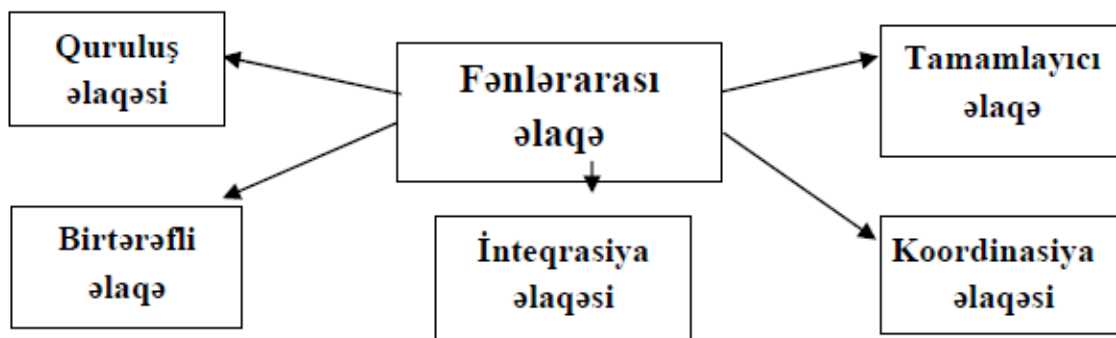
Keywords: *geography, integration, content, general education schools, scientific and technical progress.*

Dünya təhsil sistemində geniş istifadə olunan təhsildə inteqrasiya prinsipi anlayışın semantik quruluşunu dərk etməyi tələb edir. İnteqrativ yanaşma-yeni məzmunun qarşılıqlı, obyektə-subyektin bütöv formada əlaqələndirilməsidir. İqtisadi-coğrafi termin kimi inteqrasiya cəmiyyətin inkişaf yolunda baş verən dəyişiklikləri nizamlamaqla müasirliyi ifadə edir. İnteqrasiya termini XX əsrdə istifadə olunmağa başladığı üçün müasir sivilizasiya anlayışı kimi qəbul olunur. İnteqrativ təhsil prosesini anlamaq üçün onun etimoloji mənasını bilmək vacibdir. “İnteqrasiya” termini latın dilində “integer”-“bütöv”, “bütövləşmə”, “tamamlanan”, “bərpa” mənalarını verir. Pedaqogika elmi sahəsində məşhur pedaqoqlar Y.A. Komenski, İ.F. Herbart, K.D. Uşinski və digərləri öz əsərlərində inteqrasiya barədə öz fikirlərini bildirmişdir. Pedaqoqlar öz elmi işlərində şəxsiyyətin harmonik inkişafı tezisini irəli sürür, təhsil kurikulumunun

məzmununda inteqrasiyanın lazım olduğunu qeyd edir, dünyanın vahid obraz kimi pedaqoji prosesdə əks olunması zəruri sayır, tədqiqat obyektləri, predmet və hadisələri sistemə əlaqələndirməni təklif edirdilər. İ.F. Herbart ilk dəfə pedaqoji prosesin təşkilində inteqrativ yanaşma tövsiyə edir. O, yaxın və əlaqəsi olmayan fənləri inteqrasiya yolu ilə birləşdirib vahid formaya salmağı mümkün hesab edir.

T.Ə. Tağıyeva hesab edir ki, fənlərarası əlaqələrin reallaşdırılması probleminin aktuallığı-müasir elmi-texniki tərəqqi, o cümlədən elmlər arasında inteqrativ əlaqələrin intensivləşməsi şəraitində böyüməkdə olan gənc nəslin həyatın tələbləri səviyyəsində hazırlanmasından ibarətdir [4, s.3].

Ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan coğrafiya fənn kurikulumunu araşdırdıqda aydın olur ki, inteqrativlik prinsipi didaktik prinsip olaraq təlim prosesinə əlavə olunmuşdur (Şəkil 1).

Şəkil 1. Fənlərarası əlaqə növləri

Yeni tədris kurikulumunda coğrafiyanın məzmun xətləri olan-coğrafi məkan, təbiət və cəmiyyət kateqoriyaları bir-biri ilə inteqrativ tədris olunur. Belə metodiki yanaşma nəticəyönümlü tədrisdə uyğun olan səmərəli variantlardan biridir. İnteqrativ təlimi coğrafiya elminə tətbiq etmək üçün ilk növbədə onun mahiyyətini, sahələrini, predmetini və obyektini dərk etməliyik. S.A. Kərimova “Təhsildə inteqrasiya” adlı məqaləsində göstərir ki, inteqrativlik şagirdlərə ətraf aləmin dərk edilməsinə idraki münasibətlər bəsləyən subyektlər kimi yanaşılmasına imkan verir [2, s. 99].

İnteqrativliyi dərs, sərgi, ekskursiya və s formalarda təşkil etmək olar. Belə multidissiplinar sərgi-dərslərdən birini 23.12.2023-cü il tarixində İsmayılı rayonu Mücühəftəran kənd E. Həsənov adına tam orta məktəbdə təşkil etmişik (Şəkil 2).

Coğrafiya elminin obyektiv maddi aləmi bütöv varlıq formasında dərk etdiyini və coğrafi təbəqə daxilində baş verən proseslərin qarşılıqlı cərəyan etdiyini nəzərə aldıqda fənlərarası inteqrativ yanaşmanın təlim prosesində rolu aydın olur. Tədris prosesinin elmlərarası əlaqələr fonunda tədqiqi onların dərinədən öyrənilməsinə mümkün

edir. Prosesin sonunda inteqrasiyada iştirak edən fənlər arasında əməkdaşlıq əmələ gəlir.

Şəkil 2. Multidissiplinar-inteqrativ sərgi-dərs

Fənlərarası inteqrasiyanın tətbiqi üsulları. Ümumiyyətlə, fənlərarası inteqrasiya iki üsulla reallaşır və həmin üsulları coğrafiyanın tədrisi zamanı analogiya quraraq tətbiq etmək olar:

I Fənlərin əlaqələndirilərək inteqrasiyası:

1.1. İki fənn arasında uyğunlaşdırma aparıb inteqrasiya etmə. Bu üsul iki fənn arasında o vaxt tətbiq olunur ki, tədris proqramında inteqrasiya olunması planlaşdırılan mövzuların keçirilməsi vaxta görə üst-üstə düşsün. Məsələn, coğrafiyada “Küləklər” mövzusu ilə, fizikadan “Təzyiq” mövzusunun tədrisinin paralel aparılması. Bu zaman təhsilənlər həm yerli, həm də daimi külləklərin formalaşmasında təzyiq fərqlərinin rolunu anlamaq və iki fənn arasında planlı baş verir. İkinci bir misal: coğrafiyadan “Təbii zonalər” mövzusu ilə biologiyadan “Canlılar və ətraf mühit” mövzularının tədrisini eyni vaxtda aparmaq olar. Təhsilənlər bu formada təşkil olunmuş pedaqoji prosesdə üzvi aləmin öz bio-coğrafi xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq müvafiq təbii mühit şəraitində yaşaması fikrini anlamaq bilər. Düzgün planlaşdırma apararaq coğrafiyanı paralel mövzular vasitəsi ilə elmi işimizdə tutduğumuz digər riyaziyyat, kimya, tarix fənləri arasında da aparmaq mümkündür.

1.2. Psixomotor, koqnitiv və affektiv bacarıqların inteqrasiyası. Müxtəlif fənlərin inteqrativ tədrisində səmərəli sayılır. Fənlərin inteqrasiyası zamanı psixomotor, koqnitiv və koqnitiv bacarıqlar eyni vaxtda formalaşdırılır. Təcrübə olaraq “Yerin forması və ölçüləri” mövzusunun izahı zamanı kürə və ellipsoid həndəsi fiqurlarının hazırlanması, radius, çevrə, diametr,

sahə, çevrə uzunluğu kimi anlayışlarla inteqrasiyanı yerinə yetirmək olar.

Müasir təhsil sistemində inteqrasiya vacibdir, çünki təhsildə ənənəvi fənlərin “monoloji” təlim sistemi öz praktiki əhəmiyyətini itirir [5, s.144]

1.3. Sərbəst formada inteqrasiya. Coğrafiyadan hər hansı mövzunun izahı zamanı pedaqoq qəfil başqa fənnin mövzusunə keçid edir. Misal olaraq pedaqoq “Azərbaycanın iqlimi” mövzusunə izah edərkən təhsilənlərə Azərbaycan təbiətinin ədəbiyyatla uğurlu inteqrasiyasını tərənnüm edən poeziya nümunəsi təklif edə bilər. Məsələn, Aşıq Ələsgərin “Dağlar” qoşması və ya Məmməd Arazın “Arazın nəğməsi” şeirini qeyd etmək olar.

II Fənlərin birləşdirilərək inteqrasiyası.

2.1. Konkret mövzu əsasında: coğrafiya fənni üzrə dəqiqləşmiş mövzu üzrə inteqrasiya istiqamətləri analiz olunur və digər fənlərin məzmun xətləri ilə oxşarlıq vektorları müəyyən olunur. Misal olaraq “Süxurlar” mövzusunə kimya, biologiya, riyaziyyat fənlərinin məzmununa əsasən yanaşma ola bilər.

2.2. Xüsusi layihələr əsasında: coğrafiya fənninin məzmununu özündə ifadə edən layihələr hazırlayıb təhsilənlərə təqdim edib, onlarda multidissiplinar bilik, bacarıq və vərdislərin formalaşmasını təmin etmək.

Fənlərüstü inteqrasiya üsulu. İnteqrativ prosesin ən ali səviyyəsi olmaqla tərkibində əsas və əlavə məzmun birləşir. Konkret halda təhsilənlərin ümumtəhsil məktəblərində tanış olduqları məzmunla məktəbdən və sinifdən kənarında əldə etdikləri məzmun vəhdət halına gətirilir, təlim prosesində qazandıqları nəzəri bilik və bacarıqlar, onların həyatı bacarıqları ilə eyniləşdirilir. Coğrafiyanın inteqrativ təliminin səmərəli təşkili üçün aşağıdakı didaktik prinsipləri məqsəd uyğun hesab edirik:

1. Şüurluluq;
2. Elmilik;
3. Sistematiklik;
4. Formal əyanilik;
5. Nəticəyönlülük;
6. Fərdi yanaşma və s.

Məhz didaktik prinsiplərin düzgün tətbiqi inteqrativ təlimdən gözlənilən nəticələri reallaşdırma bilər. P.M. Qədimova “İnteqrasiya və inteqrativlik pedaqoji anlayışlar kimi: mahiyyəti və ifadə formaları” adlı məqaləsində qeyd edir ki,

ayrı-ayrı fənlərin tədrisi əvəzində bir neçə elmin qarşılıqlı əlaqəsi əsasında transdissiplinar fənlərin tədrisi daha məqsəduyğundur [3,s.99].

Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərində fənlərin əsasən müstəqil tədrisi təcrübəsi geniş yayılmışdır. Hazırda pedaqogika elmi qarşısında duran vəzifələrdən biri də çox-fənli sistemdən azfənli sistemə keçid etməkdir. Çünki icbari formada tədris olunan fənlərin çoxluğu təhsilalanların həddindən çox yüklənməsinə və öyrənilən materialların uzunmüddətli yadda saxlanılmasına maneə törədir. İnteqrasiya zamanı məktəbdaxili və məktəbdənkənar təlim fəaliyyətləri arasında fərqlər azalır və ya aradan qalxır. Burada əsas meyarlar məzmun komponentləri arasında struktur əlaqələri qurmaq, onları əlaqələndirməkdir. Ümumtəhsil bazasında öyrədilən fənlərin məzmununda inteqrasiya olunmuş bilik, bacarıq və vərdişlərin verilməsi zəruridir. Qazanılan əlaqəsiz biliklər gələcəkdə məzunların faydalı iş əmsalında, həyat fəaliyyətində mühüm bacarıqlara çevrilə bilmir. Elmi-texniki tərəqqi (ETT) dövründə insanların inteqrasiya olunmuş biliklər sisteminə bələd olması dövrün aktual tələbidir. Təlim-tərbiyənin nəzəriyyə və metodikasında yeni dövrün yanaşmaları ortaya çıxır. Ümumi pedaqoji kompetensiyalara nəzər saldıqda aydın olur ki, ümumi metodika dövrün tələbləri çərçivəsində inkişaf iki tərəfə meyil edir:

1. Məktəb coğrafiya kursunun tədrisi ilə əlaqədar olan resurslar-fənnin tədris planı, proqram, tədris avadanlığı, coğrafiya kabinetini və meydançası, ekskursiya istiqamətləri müasir yanaşmalara uyğun təkmilləşdirilməli, elmi-nəzəri və metodiki baza formalaşdırılmalı, araşdırmalar bu istiqamətə uyğunlaşdırılmalıdır.

2. Coğrafiya fənn kurikulumlarına mütənasib olan məktəbşünaslıq elementləri yenilənməli, pedaqoji kadrların hazırlanması, təhsil müəssisəsinə adminstrativ rəhbərlik sistemi innovativ metodlarla dəstəklənməlidir. Fənləri tədris edən müəllimlərə tam sərbəstlik verilməli, onların fasilitator rolu açıq dəstəklənməlidir. Formalizm qaydaları-müəllimlərə günlük planlaşdırma tərtibinə məcburetmə tətbiqi, dərslənmənin cəza proseduruna çevrilməsi aradan qaldırılmalıdır. İnteqrativ-vahid fənləri tədris edən təhsilverənlərin əmək haqqı stimullaşdırılaraq saathesabı qaydasından gün-saat formasına keçirilməlidir. Coğrafiyanın tədrisi metodika-

sında integrativliyi əsas almaqla məktəbşünaslıq məsələləri xüsusi tədqiqat predmeti kimi təqdim olunmalıdır. Fənlərarası inteqrasiyaya istiqamətlənmiş bilik və bacarıqların formalaşması xüsusi metodik üsulların tətbiqini tələb edir. Ona görə də pedaqoji proses zamanı coğrafiya ilə nəzərdə tutulmuş fənlər arasında inteqrasiya üçün fənlərarası bilik və bacarıqların həcmi, kateqoriyası, konturları dəqiqləşdirilməli, müxtəlif bölmələrin, mövzuların, fiziki, iqtisadi, sosial hadisə və anlayışların, qanun və nəzəriyyələrin təhsilalanlar tərəfindən müstəqil öyrənilməsinə, onların integrativ coğrafiya elminin tədqiqatçıları kimi formalaşması üçün səmərələşdirici texnologiyalar işlənilməlidir.

1. Ümumtəhsil səviyyəsində öyrədilən coğrafiya kursunun məzmununda bütün nəzəri və təcrübi biliklərin mahiyyəti insanın həyat fəaliyyəti ilə uzlaşacaq, onun köməyinə çatacaq biliklərin formalaşmasına xidmət etməlidir. Elmi işin tədqiqat dövrü ərzində araşdırılmasına ehtiyac olan bir sıra mühüm mövzuların sıralanmasını aşağıda təqdim edirik:

1. Ümumtəhsil məktəbləri üçün coğrafiyadan münasib bilik, bacarıq və vərdişləri özündə cəmləyən integrativ məzmun;

2. Coğrafiya kursunda inteqrasiya və generalizasiya olunmuş teorik və praktiki bilik və bacarıqlar sistemi;

3. Coğrafiyadan propedevtik giriş kursunda əməkdaşlıqlı məzmun və sistem;

4. Coğrafiyadan fənlərarası inteqrasiya proqramlarının tərtibi prinsiplərinin öyrənilməsi;

5. Coğrafiya ilə integrativlik əmələgətirən fizika, kimya, biologiya, riyaziyyat, tarix fənləri üçün korporativ dərsləklərin tərtibi prinsipləri;

6. Təhsilalanlar üçün integrativ məzmunlu əlavə ədəbiyyatların hazırlanması zərurəti;

7. Müasir dövr üçün coğrafiya və integrativ fənlər üçün birgə fənn kabinetləri, laboratoriyaların təşkili və istifadəsi yolları;

8. Elektron coğrafiya, fizika, kimya, biologiya, riyaziyyat, tarix kitabxanası və onlardan istifadənin üsulları;

9. Coğrafiyanın assosiativ öyrədilməsinin metodoloji problemləri və tərbiyələndirici funksiyaları;

10. İnteqrativ əsaslarla təlim-tərbiyə prosesinin təkmilləşdirilməsi;

11. Coğrafiyanın fizika, kimya, biologiya, riyaziyyat, tarix fənləri ilə inteqrasiyası konteks-

tində yeni dünya görüşünün və təfəkkürünün formalaşdırılması;

12. İnteqrasiya olunmuş məzmununda ekskursiya, dərnək və gecələrin multidissiplinar formatda təşkili və keçirilməsi.

M.Ə. Vəliyeva “Coğrafiyanın tədrisində inteqrasiya məsələləri və onun əhəmiyyəti” adlı məqaləsində fəndaxili və fənlərarası münasibətlərin sadəcə əlaqə deyil, inteqrasiya xarakteri daşdığını bildirir [6, s.102]

Fənlərarası inteqrasiya fonunda aktual problemlərin sayını artırmaq mümkündür. Lakin burada sistemləşdirmə, seçim etmək, məsələləri araşdırmaq tədqiqatçıdan güclü enerji və diqqət tələb edir. Biz də “Ümumtəhsil məktəblərində coğrafiyanın fənlərarası inteqrasiya kontekstində tədrisinin sistemi” adlı tədqiqat işimizdə yuxarıda qeyd etdiyimiz nüansları araşdırmışıq.

İnteqrativlik prinsipinin tətbiqi zamanı düzgün analiz, sintez etmək, konstruktiv qərarlar qəbul etmək, proqnozlaşdırma aparmaq qabiliyyət və bacarıqlarını vərdislərə çevirmək qarşıya qoyulmuş əsas məqsədlərdir. Təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən hadisələri inteqrativ formada öyrənmək və məntiqli mühakimə yürütmək, real nəticələr qazanmaq cəhətdən səmərəlidir. Təhsilverənlər coğrafiya dərslərində fənlərarası inteqrasiyadan istifadə etməklə təhsilalanlarda geniş dünyagörüşünün formalaşmasına, məzmun standartlarının dərinədən mənimsənilməsinə nail ola bilər. K. Əliyeva “İnteqrativlik ədəbiyyat fənn kurikulumunun əsas prinsipi” adlı məqaləsində göstərir ki, müasir kurikulumlarda inteqrativlik əsas prinsip kimi qəbul olunmuşdur [1].

Dərsin məzmun strukturuna innovativ yanaşmaların daxil olunması, zamanın tələbləri ilə ahəngdarlıq təşkil edən sintetik və inteqrasiyalı dərs modelinin təşkili vacib pedaqoji tələblərdəndir. Ümumtəhsil məktəblərində dövrün tələbləri nəzərə alınmaqla perspektiv dövr üçün yüksək bilik, bacarıq və vərdislərə sahib olan gənclərin formalaşdırılmasına ehtiyac var:

1.Məktəb coğrafiya kursunun məzmununun təkmilləşdirilməsi, təlim metodlarının səmərəliliyinin artırılması;

2. Şagirdə şəxsiyyətyönlü münasibət bəslənməsi və həyata hazırlanması.

Ona görə ki, şagird məktəbdə təhsil aldığı dövr ərzində şəxsiyyət kimi formalaşır, fiziki, mənəvi-psixoloji, etik-estetik və zehni inkişaf edir. Azərbaycan Respublikası Təhsil İslahatı Proqramında məktəbdə interaktiv təlim metodlarının tətbiqi üçün tövsiyə olunan altı prinsipdən biri də inetrasiyadır (demokratikləşdirmə, humanistləşdirmə, diferensiallaşdırma, inteqrasiya, humanitarlaşdırma, fərdiləşdirmə).

Problemin aktuallığı. Tədris prosesində inteqrativlik prinsipi pedaqoji prosesin səmərəliliyini şərtləndirən amillərdən biridir. Fənlərarası inteqrasiyanın tətbiqi təhsilverənlərdən xüsusi bacarıq və səriştə tələb edir. Çoxfənlili sistemdən komplekt fənn sisteminə keçid zamanı şagirdlərdə mövzulara bütöv yanaşmanın öyrədilməsi müasir dövrün mühüm pedaqoji problemlərindəndir. Hazırda ümumtəhsil məktəblərində təhsilin və təhsilverənlərin qarşısında duran problem kimi inteqrasiya prosesi birmənalı olaraq öz aktuallığını saxlayır.

Problemin yeniliyi. Məqalədə müəllimin pedaqoji prosesdə coğrafiyanın fənlərarası inteqrasiya prosesində rolu və inteqrasiyanın formalarına bir neçə aspektdən yanaşılmış, onun ümumtəhsil məktəblərində tətbiqinin vacibliyinin elmi parametrləri əsaslandırılmışdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə qarşıya qoyulmuş bir sıra müddəalar, təhsildə inteqrativliyin müəyyən elmi prinsipləri, inteqrativliyin tətbiqinin əsas meyarları, komponentləri, onun hədəfləri haqqında olan nəzəri və tətbiqi fikirlər, onun şagirdlərin həyatı bacarıqlarına çevrilməsi şəxsiyyətyönlü təhsildə keyfiyyət dəyişikliyinə səs indikatorlarından. Gələcəkdə coğrafiyanın təkmilləşməsində onun digər fənlərlə assosiasiyası təməl prinsip ola bilər. Fənlər bir-birinin daxili imkanlarından istifadə etməklə öz obyektlərini genişləndirə bilər. İnteqrasiya prosesi şagirdləri motivasiya etməklə təlim prosesini daha səmərəli edə bilər.

Ədəbiyyat:

1. Əliyeva K. İnteqrativlik ədəbiyyat fənn kurikulumunun əsas prinsipi //Azərbaycan müəllimi. - 2012.- 28 sentyabr.- s.c10.
2. Kərimova S.A. Təhsildə inteqrativlik // Sumqayıt Dövlət Universitetini Elmi xəbərləri. Sosial və humanitar elmlər bölməsi.-2016.- c.12, № 3.- s. 98-102.
3. Qədimova P.M. İnteqrasiya və inteqrativlik pedaqoji anlayışlar kimi: mahiyyəti və ifadə formaları // Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri. 2018.- № 5, s. .97-102.

4. Orucova, S.S. Riyaziyyatın informatika ilə əlaqəli tədrisində yeni informasiya texnologiyalarından istifadənin imkan və yolları (III-IV siniflər üzrə):/ pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru dis. avtoferatı /- Naxçıvan, 2021.-26 s.].
5. Tağıyeva T.Ə. Təbiət fənlərinin tədrisində inteqrativlik // Bakı Qızlar Universitetinin Elmi əsərləri.- 2020.- № 1.- s.144-149.
6. Vəliyeva M.Ə. Coğrafiyanın tədrisində inteqrasiya məsələləri və onun əhəmiyyəti // Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri. -2021.- C.88, №1.- S.101-103.

E-mail: naqamammedov@mail.ru
Redaksiyaya daxil olub: 22.11.2024